

ISW
Instituut voor integratie
en sociale weerbaarheid

Evaluatie van het programma Taalontmoetingen van het Oranje Fonds

September 2010

Dr. M.W. Vos
Drs. M.M. Koekkoek

rijksuniversiteit
groningen

Evaluatie van het programma Taalontmoetingen van het Oranje Fonds

September 2010

ISW

Instituut voor integratie en sociale weerbaarheid
Grote kruisstraat 2/ 1
9712 TS Groningen

Telefoon (050) 3636917

Email isw@rug.nl

Website www.instituutisw.nl

Publicatiecode ISW_OF_TAAL2_14.09.10

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	1
H1. Inleiding	2
1.1. doelstelling en onderzoeksvragen van de evaluatie	2
H2. Methode	5
H3. Bevindingen	8
3.1. Procesevaluatie	8
3.1.1. Evaluatie van de opstart van het programma	8
3.1.2. Evaluatie van de uitvoering van het programma	12
3.2. Uitkomstevaluatie	20
3.2.1. Taalontwikkeling	20
3.2.2. Maatschappelijke participatie	21
3.2.3. Duurzaamheid	22
3.2.4. Financiering	23
3.2.5. Conclusies	24
3.3. Analyse van succes- en faalfactoren	25
3.3.1. Succes- en faalfactoren op koppelniveau	25
3.3.2. Succes- en faalfactoren op projectniveau	26
3.3.3. Succes- en faalfactoren op programmaniveau	27
H4. Algemene conclusie	29
Bijlagen	31

H1. Inleiding

In 2005 startte het Oranje Fonds een driejarig stimuleringsprogramma 'Taalontmoetingen'. Doelstelling was om in de G-30 gemeenten een organisatie te doen ontstaan, die geïsoleerde allochtone vrouwen ondersteunt bij taalverwerving en maatschappelijke participatie. Laagdrempelige taalontmoetingen, hetzij thuis, hetzij op een locatie in de buurt, waren hierbij het middel. Met dit initiatief werd aangehaakt bij de activiteiten van de Commissie PaVEM (Participatie van Vrouwen uit Etnische Minderheden), die zich ondermeer richtte op het bieden van taalles als onderdeel van een traject gericht op participatie van allochtone vrouwen.

Met steun van het Oranje Fonds zijn uiteindelijk in 35 gemeenten thuistaallesorganisaties opgestart, dan wel uitgebreid. Alle initiatieven zijn nauwkeurig gemonitord, middels zesmaandelijke rapportages en minimaal jaarlijks een werkbezoek. Daarnaast ondersteunde het Fonds de projecten op verschillende manieren, zoals via trainingen/workshops naar keuze aan huis, een coachingstraject voor alle projectleiders en jaarlijkse inspiratiedagen. Uitgangspunt bij de start van het programma was dat de problematiek niet in drie jaar tijd is opgelost, maar dat er een langere tijdsinvestering noodzakelijk is. Om die reden is alle betrokken gemeenten gevraagd een intentieverklaring omtrent voortgangssubsidie af te geven.

Het Oranje Fonds stelt het op prijs dat een instantie die niet betrokken is geweest bij de uitvoering van het programma de gang van zaken en de uitkomsten van het programma zal evalueren. Het Oranje Fonds heeft hiervoor het instituut ISW benaderd om een evaluatie uit te voeren van het programma.

1.1. doelstelling en onderzoeksvragen van de evaluatie

Voor u ligt de eindrapportage van het evaluatietraject dat het instituut ISW heeft uitgevoerd in de periode van mei t/m augustus 2010. Om uitspraken te kunnen doen over het verloop en het succes van het programma (heeft het programma haar oorspronkelijke doelstellingen bereikt?) hebben we een aantal activiteiten uitgevoerd. In overleg met het Oranje Fonds en op basis van de rapportage "Structurele evaluatie van projecten door het Oranje Fonds" (Van der Zee & Koekkoek, 2006) heeft het instituut ISW het accent gelegd op twee aspecten die tezamen inzicht geven over het verloop en de mate van succes van het programma taalontmoetingen als geheel:

1. *Proces- en uitkomstevaluatie*

Het is belangrijk antwoord te vinden op enerzijds vragen over het proces van de projectuitvoering en anderzijds over de resultaten van het programma.

Vragen waar we op in zullen gaan bij de evaluatie van het proces zijn:

- a. Een evaluatie van de opstart van het programma.
 - Hoe verliep de werving en selectie van deelnemende gemeenten?
 - Zijn er heldere doelstellingen geformuleerd?
 - Hoe is de optartfase verlopen?
- b. Een evaluatie van de uitvoering van het programma.
 - In welke mate en op welke manier is de doelgroep van geïsoleerde allochtone vrouwen bereikt?
 - In welke mate en op welke manier zijn vrijwilligers aangetrokken?
 - Hoe verliepen de taaltrajecten: hoe was de interactie tussen vrijwilliger en deelnemster?
 - Hoe verliep de samenwerking met de betrokken partijen tijdens de uitvoering van de projecten?
 - Hoe is de ondersteuning door het Oranje Fonds en de coaching ervaren?
 - Hoe verliep de monitoring van de deelnemende projecten door het Oranje Fonds?

Concrete onderzoeksvragen ten aanzien van de uitkomstevaluatie zijn:

- In hoeverre heeft het programma bijgedragen aan de taalontwikkeling van de deelnemers?
- In hoeverre heeft het programma bijgedragen aan de maatschappelijke participatie van de deelnemers?
- In hoeverre zijn binnen de verschillende gemeenten duurzame organisaties ontstaan die geïsoleerde allochtone vrouwen ondersteunen bij taalverwerving en maatschappelijke participatie?
- In hoeverre sluit de financiële besteding van het programma als geheel aan bij de behaalde uitkomsten?

2. *Analyse van succes- en faalfactoren*

Op basis van de informatie over de processen en uitkomsten van het programma Taalontmoetingen doen we uitspraken over succes- en faalfactoren van het programma. Specifiek gaan we in op eventuele knelpunten en welke aanpak tijdens de uitvoering van het programma succesvol bleken te zijn.

H2.Methode

Om een beeld te krijgen van het verloop en de resultaten van de verschillende projecten hebben we gebruik gemaakt van vier bronnen van informatie. Dit zijn:

- a. Documentanalyse: bestudering van schriftelijke materiaal;
- b. Interviews met tien projectleiders;
- c. Interview met de programmacoördinator van het Oranje Fonds;
- d. Interview met de directeur van het Oranje Fonds.

Hieronder worden deze bronnen kort toegelicht.

Ad 1. Het gaat hier om projectomschrijvingen en projectplannen van deelnemende organisaties. Daarnaast hebben we periodieke- en eindrapportages van projectleiders, rapportages van de programmacoördinator van het Oranje Fonds, persberichten en andere relevante documentatie bestudeerd.

Ad 2. In overleg met het Oranje Fonds zijn tien projecten geselecteerd die nader onderzocht werden aan de hand van een uitgebreid interview met de projectleider. De tien projecten werden geselecteerd op basis van de hoeveelheid verwachte relevante informatie die zij opleveren ten aanzien van het programma als geheel. Daarnaast is er rekening gehouden met geografische ligging en grootte van de gemeente/stad zodat de steekproef een representatieve afspiegeling is van de 35 projecten die in het programma zitten.

Op basis van bovenstaande uitgangspunten is besloten de volgende 10 projecten uitgebreid te evalueren:

1. Taallessen Thuis (Lelystad)
2. Integreren Doe Je Samen (Leeuwarden)
3. Taalontmoetingen (Hengelo)
4. Taal aan Huis (Haarlem)
5. Taalles Thuis (Amersfoort)
6. Taal aan Huis (Almere)
7. Samen Leven Samen Doen (Heerlen)

8. Intercom (Delfzijl)
9. Huis der Taal (Deventer)
10. Let's Talk (Utrecht)

Om een vergelijking tussen projecten enigszins mogelijk te maken hebben we projectleiders middels gestandaardiseerde interviews bevroegd. De vragen zijn ontwikkeld op basis van het rapport “Structurele evaluatie van projecten door het Oranje Fonds” (Van der Zee & Koekkoek, 2006) en verder inhoudelijk toegespitst op het programma Taalontmoetingen. In bijlage 1 is het interviewschema te vinden.

Ad 3. Om aanvullend inzicht te krijgen in met name de programmadoelen en het verloop van het programma als geheel is er een verdiepend interview gehouden met de programmacoördinator van Taalontmoetingen (Mirjam Lammers). De vragen voor dit interview kwamen eveneens tot stand op basis van het bij Ad 2. genoemde rapport. Daarnaast is er op basis van opmerkelijke bevindingen tijdens de interviews met de projectleiders dieper ingegaan op enkele aspecten. In bijlage 2 is het interviewschema te vinden.

Ad 4. Ten slotte is er een interview gehouden met de directeur van het Oranje Fonds (Ronald v/d Giessen) om na te gaan welke plaats het Taalontmoetingen programma heeft in de strategische missie van het Oranje Fonds en hoe het programma zich verhoudt tot andere programma's binnen het Oranje Fonds. In bijlage 3 is het interviewschema te vinden.

De projectbezoeken tezamen met de bestudering van het schriftelijke materiaal en het uitgebreide interview met de programmacoördinator waren de input om de proces- en uitkomstevaluatie uit te kunnen voeren. Naar aanleiding van de resultaten van bovengenoemde activiteiten is het mogelijk uitspraken te doen over het verloop en de mate van succes van het programma taalontmoetingen als geheel. Bovendien is het mogelijk om de conclusies vanuit drie verschillende bronnen (schriftelijk materiaal, ervaringen programmacoördinator en ervaringen van ISW op basis van de interviews) te vergelijken. Dat geeft bruikbare inzichten in de consistentie van de verschillende informatiebronnen.

Overigens dient opgemerkt te worden dat bij alle analyses rekening gehouden moet worden met de beperkte kwaliteit van sommige projectverslagen en het relatief kleine aantal projecten

dat nader geanalyseerd is. Daarbij willen we expliciet aangeven dat doordat er sprake is van secundaire analyse (we hebben zelf de projecten binnen het programma niet van begin af aan direct kunnen volgen, zoals bijvoorbeeld bij het programma Taalontmoetingen II wel het geval is), de validiteit van onze terugrapportage beperkter zal zijn dan wanneer er eveneens gebruikt zou zijn gemaakt van hardere indicatoren (zie ook rapport 'Structurele evaluatie van projecten door het Oranje Fonds').

H3. Bevindingen

In dit hoofdstuk zullen de bevindingen van het evaluatieonderzoek worden besproken. In overeenstemming met de geformuleerde onderzoeksvraag in hoofdstuk 1, zullen we in 3.1 eerst ingaan op uitkomsten op proces niveau (hoe is het programma verlopen?) en staan we in 3.2 stil bij welke uitkomsten het taalontmoetingen programma opgeleverd heeft. Op basis van deze proces en uitkomstanalyse zullen we in 3.3 een aantal succes- en faalfactoren bespreken.

3.1. Procesevaluatie

De procesevaluatie van het programma gaat in op de vraag over het verloop van het programma Taalontmoetingen. Daarbij maken we onderscheid tussen de opstart en het verdere verloop van de uitvoering van het programma. Om daar echter uitspraken over te kunnen doen is het belangrijk om de activiteiten die de afzonderlijke projecten opgezet hebben te bekijken en deze af te zetten tegen het programma als geheel.

3.1.1. Evaluatie van de opstart van het programma

De evaluatie van de opstart van het programma behandelen we aan de hand van drie aspecten. We hebben gekeken naar de werving en selectie van projecten, de doelstellingen van het programma en de opstartfase van het programma en de projecten.

Werving en selectie van projecten

De Commissie PaVEM (Participatie van Vrouwen uit Etnische Minderheden), die tussen 2003 en 2005 door het kabinet aangesteld was om maatschappelijke participatie van allochtone vrouwen te stimuleren, heeft in 2004 een oproep aan de dertig grootste gemeenten gedaan om een projectplan in te dienen waarin taalontmoetingen tussen geïsoleerde allochtone vrouwen en Nederlandstalige vrijwilligers centraal stonden. De commissie heeft het Oranje Fonds benaderd om het initiatief over te pakken en financieel te ondersteunen.

Op basis van deze uitnodiging heeft een groot deel (26) van deze G-30 over een tijdsperiode van ongeveer twee jaar een aanvraag gedaan die uiteindelijk ook gehonoreerd is. Uit de gesprekken met de programmacoördinator en de documenten valt op te maken dat er een aantal belangrijke criteria waren voor de toekenning van een bijdrage:

- Een aantoonbare behoefte aan een Taalontmoetingen project (op basis van (de inschatting van) het aantal/percentage allochtonen in een gemeente dat in een isolement leeft);
- Een plan waarin helder uiteengezet werd hoe de doelgroep (geïsoleerde allochtone vrouwen en Nederlandstalige vrijwilligers) bereikt zou worden;
- Aanwezigheid van kennis en ervaring door aanvrager m.b.t. het werkveld (welke activiteiten zijn reeds ontplooid, zijn er mogelijkheden om door te stromen?);
- Een samenwerkingsverband met instanties die toegang hadden tot de doelgroep of vrijwilligers;
- Intentieverklaring van de gemeente om duurzaamheid te waarborgen;
- Een sluitende begroting

De beslissing of een project al dan niet toegelaten werd, was op basis van bovenstaande criteria en de indrukken die het Oranje Fonds had opgedaan in de verkennende gesprekken met potentiële projecten. Zoals hierboven al vermeld is, zijn in eerste instantie met name G-30 gemeentes toegelaten. In een later stadium zijn ook grote gemeenten buiten de G-30 toegelaten waarbij een kleiner budget werd toegekend. De keus om deze gemeenten een kleiner budget toe te kennen en de consequenties daarvan worden verder besproken in de financiële kant van het programma (zie hoofdstuk 3.1.2). Op basis van de gestelde criteria kan vastgesteld worden dat projecten niet zo maar toegelaten werden; er werd geprobeerd om alleen projecten die de potentie hadden om een kwalitatief goed project neer te zetten een bijdrage te geven.

Doelstellingen van het programma

De doelstelling die het Oranje Fonds geformuleerd heeft ten aanzien van het programma Taalontmoetingen was om in een aantal grote gemeenten een organisatie te doen ontstaan, die geïsoleerde allochtone vrouwen ondersteunt bij taalverwerving en maatschappelijke participatie. Daarbij zijn laagdrempelige taalontmoetingen, hetzij thuis, hetzij op een locatie in de buurt, het middel om zelfredzaamheid en participatie te bevorderen.

Wanneer we naar deze specifieke doelstellingen kijken in de verschillende afzonderlijke projecten dan vinden we deze goed aansluiten op het doel dat het Oranje Fonds heeft geformuleerd. Uit de documentatie en de interviews met projectleiders bleek de zelfredzaamheid van allochtone vrouwen centraal te staan waarbij 1-op-1 of groepsgewijze

taallessen een middel waren om deelnemers actiever te laten participeren in hun buurt/wijk/gemeente.

Opvallend was dat er verschillen te vinden waren in welke mate er nadruk gelegd werd op het aspect taal en participatie. Een aantal projecten legden sterk het accent op de taalontwikkeling van deelnemers terwijl bij andere projecten het stimuleren van zelfredzaamheid in bredere zin als voornaamste uitgangspunt genoemd werd. Hierbij was taalverwerving een belangrijk hulpmiddel, maar speelden bijvoorbeeld ook intercultureel contact en het creëren van wederzijds begrip tussen vrijwilliger en deelnemer een rol. Daarnaast noemt een aantal projecten ook specifiek ondersteuning bij opvoedingsvraagstukken als belangrijk aandachtspunt.

Verloop opstartfase

Hoewel halverwege 2004 het startsein van het programma werd gegeven, varieert de startdatum van de projecten. De eerste projecten zijn begin 2005 gestart terwijl de laatste projecten pas in 2007 van start gingen. Een belangrijke reden voor deze uiteenlopende start van projecten was dat er in eerste instantie vanuit de commissie PaVEM de G-30 gemeenten verzocht werd om een projectplan in te dienen waaraan geen harde deadline gekoppeld was. Uit de gesprekken met de programmacoördinator en de kwartaalrapportages valt verder op te maken dat er in een later stadium besloten is om niet G-30 gemeenten toe te laten tot het programma, waardoor deze pas later hebben kunnen starten. Daarnaast waren projectplannen niet altijd in orde (bijvoorbeeld nog ontbrekende intentieverklaringen) of vonden er personeelwisselingen plaats in de betreffende instelling, wat vertraging in de aanvraag opleverde. Het ontbreken van strakke deadlines en afspraken vanuit het management heeft ook een rol gespeeld, te meer omdat er nog weinig ervaring was met het opzetten van grootschalige programma's. De programmacoördinator liet weten dat er achteraf misschien iets meer druk gezet had kunnen worden ten aanzien van deadlines voor het (her)indienen van projectvoorstellen. Wel zou het realistisch zijn om enige mate van flexibiliteit in de aanvraagprocedure te hebben omdat anders een aantal projecten die uiteindelijk wel potentie hebben, buiten de boot zouden vallen.

Bij aanvang van het programma bleek dat er op een aantal vlakken nog beperkte vastomlijnde structuren waren. Kennis en ervaring over hoe projecten getraind konden worden werd gaandeweg opgedaan. In eerste instantie werden trainingen vanuit het Vrouwen Ontmoetingsproject (VOP) gegeven maar die waren nog niet geheel gestructureerd en

toegespitst op het stimuleringsprogramma. Daarnaast moest nog veel lesmateriaal ontwikkeld worden. Samenwerking werd gezocht met het Landelijk Netwerk Thuislesorganisaties (LNT) om hun kennis en ervaring in te zetten voor het programma en een verdere professioneringsslag te maken. Op basis van eerdere ervaringen met het programma 'De Multiculturele Buurt' is er vooraf wel een evaluatiestructuur opgezet die het mogelijk maakt om de voortgang van de afzonderlijke projecten te monitoren.

Samenvattend was de opstartfase in het eerste jaar voor zowel het programma en de afzonderlijke projecten deels een leerjaar waarin nog gericht gezocht moest worden naar een optimale werkvorm. Opgemerkt moet worden dat het opvallend is dat veel projecten in de eerste periode toch veel deelnemers hebben weten te bereiken. Dit blijkt uit de cijfers van het aantal deelnemers dat per jaar gekoppeld wordt aan een vrijwilliger of instroomt in de groepslessen. Het aantal bereikte deelnemers ligt namelijk voor veel projecten in het eerste projectjaar niet veel lager dan in het tweede of derde jaar. Hieruit valt op te maken dat projecten over het algemeen vrij vlot een projectorganisatie hebben neer kunnen zetten die structuur biedt om deelnemers en vrijwilligers aan te trekken.

Conclusies

Concluderend kunnen we stellen dat bij de start het programma het Oranje Fonds uitgebreid aandacht besteed heeft aan de criteria die moeten gelden om als project toegelaten te worden. Dit zorgde voor een stukje kwaliteitscontrole in de zin dat alleen aan projecten met een goed voorstel bijdragen verstrekt werd. Ten tweede blijken de doelstellingen van het programma over het algemeen goed aan te sluiten op de doelstellingen van de afzonderlijke projecten. Wel zou het aan te bevelen zijn om taalverwerving als middel voor sociale participatie sterker te benadrukken, daar een aantal projecten vooral hun prioriteit hadden bij het stimuleren van de taalontwikkeling.

Wat betreft de opstartfase was de eerste periode een ontwikkeljaar voor zowel de projecten als het programma als geheel waarin op sommige vlakken nog naar een structuur gezocht moest worden voor een optimale werkvorm. Wel bleek dat het behalen van concrete resultaten bij veel projecten niet in de weg zitten. Het valt dan ook te concluderen dat de opstartfase op dit vlak soepel verlopen is. Het is aan te bevelen om te streven naar een kortere periode waarin projecten starten. Het is niet realistisch om alle projecten tegelijkertijd te laten beginnen, maar een kortere startperiode voorkomt dat projecten in verschillende fasen komen te zitten wat het programma management ten goede komt. In het vervolgprogramma Taalontmoetingen II is hier overigens aandacht aan besteed.

3.1.2. Evaluatie van de uitvoering van het programma

De evaluatie van de uitvoering van het programma behandelen we aan de hand van zes aspecten die aansluiten op de onderzoeksvragen die in hoofdstuk 1 geformuleerd zijn:

- In welke mate en op welke manier is de doelgroep van geïsoleerde allochtone vrouwen bereikt?
- In welke mate en op welke manier zijn vrijwilligers aangetrokken?
- Hoe verliepen de taaltrajecten: hoe was de interactie tussen vrijwilligers en deelnemers?
- Hoe verliep de samenwerking met de betrokken partijen tijdens de uitvoering van de projecten?
- Hoe is de ondersteuning door het Oranje Fonds en de coaching door v/d Bunt ervaren?
- Hoe verliep de monitoring van de deelnemende projecten door het Oranje Fonds?

Doelgroep en bereik

De projecten van het programma Taalontmoetingen richtte zich op het bereiken van geïsoleerde allochtone vrouwen. In een aantal projecten was er ook beperkt ruimte voor mannelijke deelnemers. Over het algemeen was de doelgroep breed geformuleerd. In principe kon elke allochtone vrouw met een bepaalde taalachterstand die (nog) niet inburgeringsplichtig was in aanmerking komen voor een individueel of groepstraject. Daarnaast was een bepaalde mate van isolatie een criterium. Een vrouw die een drempel ervaart om zelfstandig iets buitenshuis te gaan doen omdat zij de Nederlandse taal onvoldoende beheerst is hier een voorbeeld van.

Als we concreet kijken naar welke vrouwen toegelaten werden dan is er sprake van een verscheidenheid van culturele achtergronden onder de deelnemers, met een grote vertegenwoordiging van vrouwen met een Turkse of Marokkaanse achtergrond. Bij de invulling van de trajecten bleek leeftijd vaak een belangrijke rol te spelen. Jonge vrouwen bleken vaak te worstelen met een balans vinden tussen zorgtaken thuis en hun weg vinden in de maatschappij. Of zij ervoeren een taalbarrière wanneer zij bijvoorbeeld op zoek waren naar betaald werk. Bij oudere vrouwen speelde taal als middel om aan betaald werk te komen minder een rol. Hun taalniveau en lerend vermogen was over het algemeen lager dan dat van jongere vrouwen. Daarnaast hadden zij vaker last van gezondheidsproblemen en waren

daardoor minder mobiel. Het algemene verwachtingsniveau ten aanzien van het stimuleren van zelfredzaamheid bij deze groep vrouwen was dan vaak ook lager en hier werd het traject op aangepast.

Voordat vrouwen toegelaten werden tot het taalontmoetingen traject, vond er een intake plaats om te kijken wat het taalniveau van de potentiële deelnemster was en waar ze tegen aanliepen. Opvallend was dat projecten verschillend keken naar het toelaten van vrouwen met multiproblematiek. Vrouwen die niet alleen een taalachterstand maar ook kampten met psychische problemen vereisten vaak een andere aanpak in de begeleiding. Hierbij werd dan wel kritisch gekeken naar het 'gewicht' van de vrijwilliger aan wie de deelnemster gekoppeld werd. Zo is bijvoorbeeld aan een deelnemster met depressieklachten een vrijwilliger gekoppeld met een psychosociale begeleidingsachtergrond. Andere projecten gaven expliciet aan terughoudend te zijn met het toelaten van deelnemers met multiproblematiek. Deze vrouwen zouden meer gebaat zijn met professionele hulpverlening.

Een belangrijke vraag is of de doelgroep die de projecten voor ogen hadden, voldoende bereikt werd. Dit is moeilijk eenduidig te beantwoorden omdat grip krijgen op een geïsoleerde groep per definitie lastig is. Projecten leken over het algemeen directe toegang tot de doelgroep te hebben omdat zij jarenlang ervaring hadden met het werken met een bepaalde doelgroep (bijvoorbeeld vanuit vluchtelingenwerk). In andere gevallen werd nauw samengewerkt met bijvoorbeeld zelforganisaties die toegang hadden tot het bereiken van potentiële deelnemers.

Desalniettemin doet de relatief hoge instroom in de eerste twee jaar en de afname van het aantal nieuwe deelnemers in het laatste projectjaar bij veel projecten suggereren dat de doelgroep bereikt was en er iets aan de problematiek bij deze groep gedaan werd. Deze conclusie wordt versterkt door het feit dat bij vervolgsubsidie een aantal projecten in afgeslankte vorm voortgezet worden omdat een groot deel van de doelgroep al bereikt is en in andere doorstroomtrajecten zitten ('we merken dat de vijver waarin wij vissen aan het leeg raken is', zoals een projectleider opmerkte).

Vrijwilligers

Vrijwilligers werden via verschillende kanalen geworven. Veel projecten hadden zelf al een netwerk waarin zij mensen konden enthousiasmeren om zich in te zetten voor het project. Daarnaast werden er ook via samenwerkingspartners vrijwilligers aangetrokken.

Samenwerkingverbanden met bijvoorbeeld vrijwilligerscentrales leverden een goede pool aan vrijwilligers op. Verder werd er geworven via lokale dag- en weekbladen, of trokken vrijwilligers weer andere vrijwilligers aan als zij hun ervaringen met hun omgeving deelden. Afhankelijk van het project bleek de ene manier van werven efficiënter dan de andere. Mond op mond reclame bleek in het ene project beter te werken dan het andere, terwijl werving via dagbladen in sommige projecten veel aanmeldingen opleverde en in andere projecten slechts weinig.

De bevoegenheid van de vrijwilligers werd vaak door projectleiders genoemd. Veel vrijwilligers stonden klaar voor deelnemers bij problemen buiten hun reguliere taalbegeleiding. Veel projecten streefden naar duurzaamheid ten aanzien van het aantrekken van vrijwilligers. Het voordeel hiervan was dat er dan minder tijd en energie gestoken hoefde te worden in het aantrekken en intrainen van nieuwe vrijwilligers. In de praktijk bleek dat verschillend uit te pakken, afhankelijk van het project. Sommige projecten hadden moeite met het voor langere tijd committeren van vrijwilligers aan hun project: voor hen was een taaltraject een eenmalige aangelegenheid. Andere projecten hadden een trouwe pool aan vrijwilligers waarvan de meeste meerdere deelnemers begeleid hebben; sommige vrijwilligers zelfs gedurende de hele projectperiode. Deze bevinding impliceert dat voortdurende investering in het aantrekken en behouden van vrijwilligers een belangrijke factor is om kwaliteit in huis te houden. Sommige projectleiders lieten bijvoorbeeld vrijwilligers meepraten en denken over hoe het project verder verbeterd kon worden waardoor vrijwilligers zich sterker verbonden gingen voelen met het project.

Verloop taaltrajecten: interactie tussen deelnemer en vrijwilliger

In de verschillende projecten werd een onderscheid gemaakt tussen groepsgewijze lessen en individuele 1-op-1 taaltrajecten. De meeste projecten boden beide type taalondersteuning aan. Uit de projectdocumentatie en gesprekken met de projectleiders bleek niet altijd duidelijk waarom bij het toelaten van een deelnemer voor een bepaald type ondersteuning gekozen werd. Vaak werd dat ingegeven door de voorkeur van de deelnemer. In een aantal projecten werd wel nadrukkelijk gekozen om bij een lager taalniveau in eerste instantie te kiezen voor een individueel traject, waarna de deelnemer in groepsgewijze lessen kon instromen zodra het taalniveau hoger is geworden. In enkele gevallen werd ook de 'mate waarin deelnemers in staat waren de deur uit te kunnen' (vaak ingegeven door hun gezondheid) genoemd als reden om voor een bepaalde ondersteuningsvorm te kiezen.

In de individuele taalbegeleiding bleek de matching tussen deelnemster en vrijwilliger een proces waar projecten veel aandacht aan besteedden. Naast de geografische ligging en wederzijdse interesses/ voorkeuren speelde ook het gevoel of deelnemster en vrijwilliger bij elkaar zouden passen een belangrijke rol bij de koppeling. Dit was zeker het geval als degene die de koppeling deed (vaak de projectleider) beide personen kende.

Hoewel er enige flexibiliteit in de duur van de trajecten was, gingen vrijwilligers en deelnemers ongeveer een jaar met elkaar aan de slag. Door de intensieve begeleiding ontstond vaak een vertrouwensband waarin ook persoonlijke zaken gedeeld werden. Juist deze vertrouwensband zorgde ervoor dat de vrijwilliger niet alleen maar met het stimuleren van taalontwikkeling bezig was maar dat er ook een stukje emotionele ondersteuning geboden werd. Isolatie van de deelnemers werd niet alleen maar ingegeven door alleen een taalachterstand. Het wegnemen van drempels en het verhogen van zelfvertrouwen bij de allochtone vrouwen hebben volgens de projectleiders ook bijgedragen aan de sociale participatie van de deelnemers. Deze vertrouwensband had ook positieve invloed op de vrijwilliger. Veel vrijwilligers vonden het een eye-opener om intensief contact te hebben met een vrouw van een andere cultuur. Hoewel de keuze om zo'n traject te begeleiden vaak ingegeven wordt door een zekere affiniteit met de doelgroep, geven veel vrijwilligers aan dat zij veel geleerd hebben van de andere cultuur en dat het traject bijgedragen heeft aan het begrip voor de positie van geïsoleerde allochtone vrouwen.

Een keerzijde van een opgebouwde vertrouwensband bleek dat sommige trajecten moeite hadden om af te bouwen en te lang doorliepen. Dit had consequenties voor de doorstroom van deelnemers, maar ook dat vrijwilligers minder goed inzetbaar waren voor een nieuw traject.

Wanneer we kijken naar de voortijdige uitval op basis van het ontbreken van een persoonlijke klik (mismatch) dan zien we dat dit aantal over de projecten heen vrij laag is. De meeste projectleiders rapporteren slechts enkele gevallen over de gehele projectperiode. Dit suggereert dat de matching succesvol is geweest. Echter, uitval van koppels bleek vooral andere redenen te hebben. Naast de meer externe redenen zoals verhuizingen of een oproep van de gemeente voor een inburgeringstraject, bleek het voor veel vrouwen toch moeilijker dan zij verwacht hadden om de Nederlandse taal te leren. Sommige deelnemers raakten daardoor teleurgesteld in de voortgang die zij maakten. Hierdoor konden zij gedemotiveerd raken met als gevolg dat afspraken met de vrijwilliger niet altijd nagekomen werden. Teleurstelling in de voortgang bleek ook onder vrijwilligers te spelen. Het gevoel energie en

tijd te steken in iemand die weinig voortgang maakte leidde in enkele gevallen tot demotivatie onder vrijwilligers. Een aantal projecten hebben daarom ook aandacht besteed aan dit thema op intervisiebijeenkomsten. Desalniettemin zijn dit soort gevallen eerder uitzondering dan regel. Hoewel precieze uitvals cijfers niet af te leiden waren ging het bij de meeste projecten om enkele gevallen per jaar. We kunnen daarom concluderen dat de interactie tussen de vrouwen en vrijwilligers positief was en dat er een veilige omgeving voor de deelnemers gecreëerd werd om de taal te oefenen.

Samenwerking betrokken partijen

Om projectsucces te garanderen was het belangrijk om samenwerking met andere instellingen en organisaties binnen de gemeente te realiseren. Het betrekken van andere organisaties bij het project vergrootte de pool van kennis en ervaring. Daarnaast konden taken verdeeld worden. Projectleiders gaven te kennen dat de samenwerking hen geholpen heeft om in een betrekkelijk korte periode een goede projectorganisatie op te zetten wanneer ze de werving van vrijwilligers en deelnemers konden delegeren aan bijvoorbeeld vrijwilligerscentrales en zelforganisaties die makkelijker toegang hadden tot de doelgroep. Opvallend is dat projectleiders weinig problemen op het gebied van de samenwerking rapporteren. Vaak had de instelling die het project aanvroeg al jaren goede contacten met andere instellingen in hetzelfde werkveld. Echter, bij een aantal projecten was er sprake van concurrentie. Met name in de wat grotere gemeenten bestonden naast het door het Oranje Fonds gefinancierde project ook andere initiatieven die zich met taalverwerving en het stimuleren van zelfredzaamheid van allochtonen bezig hielden. Dit had als gevolg dat projecten in elkaars vaarwater zaten. Pogingen om tot een samenwerkingsstructuur te komen werden bemoeilijkt omdat veel projecten maar van korte duur waren.

Samenwerking met de gemeente was een belangrijk punt om de duurzaamheid van het project waar te borgen. Een intentieverklaring als voorwaarde voor financiering vanuit het Oranje Fonds 'dwong' projecten om al in een vroeg stadium hier aandacht aan te besteden. Daarnaast bleek dat het actief betrekken van de gemeente in de verloop van het project positieve effecten opleverde. Ten eerste kon de gemeente als informatieverstrekker fungeren omtrent lokale ontwikkelingen die relevant voor het project en alle betrokkenen waren. Een voorlichtingsbijeenkomst over de nieuwe wet inburgering en welke invloed dat kon hebben op het project is hier een voorbeeld van. Daarnaast bleek dat regelmatig en positief contact met de gemeente gedurende het projectverloop de overgang van de bijdrage van het Oranje Fonds naar subsidie van de gemeente kon vergemakkelijken. Projecten die pas in een later

stadium actief contact met de gemeente zochten of waarbij het contact wat moeizamer verliep hadden meer moeite om vervolgsubsidie te krijgen.

Ondersteuning

Het Oranje Fonds bood projecten ondersteuning in de vorm van trainingen, inspiratiedagen en in een later stadium, middels coaching. De ondersteuning vanuit het Oranje Fonds werd door de geïnterviewde projectleiders als positief ervaren. De trainingen in samenwerking met het VOP, OBV en LOV werden als nuttig ervaren voor het neerzetten van een goede projectstructuur. De inspiratiedagen, waarin uitwisseling van kennis en ervaring en informatie gegeven werd aan de hand van thema's werden door de projectleiders als belangrijk gezien voor de invulling en uitvoering van het project. Hierbij ging het niet alleen inhoudelijk door middel van het aanreiken van methodieken en tips over hoe bepaalde zaken handig aangepakt kunnen worden, maar bijvoorbeeld ook voor herkenning en bevestiging van waar andere projecten mee bezig waren en waar zij tegen aanliepen.

Alle gesproken projectleiders hebben de coaching door Van de Bunt als nuttig ervaren. In veel gevallen werd aangegeven dat de coaching bijgedragen heeft aan een succesvol verloop van het project. De coachingsgesprekken waren voor projectleiders een moment van reflectie om van een afstand terug te blikken op wat er de afgelopen periode bereikt is en om kritisch vooruit te kijken. Met name de ondersteuning ten aanzien van het eigen functioneren en hoe (strategisch) leren te communiceren met verschillende betrokken partijen (bijvoorbeeld de gemeente) werd door veel projectleiders genoemd als een grote winst. Daarnaast werd ook het geven van vertrouwen bij tegenslagen en het van een afstand naar het eigen project kijken genoemd als positieve punten.

Een aantal kritische noten richt zich op het tijdstip van inzet van de coaching. Pas halverwege 2007 kregen projecten een coach toegewezen. Veel projecten zaten al ver over de helft van hun subsidieperiode. Een aantal projectleiders heeft aangegeven juist met name in de eerste fase behoefte te hebben gehad aan een coach, omdat vraagstukken over het positioneren van het project en het concretiseren van samenwerking met praktijkpartners voor hen belangrijke coachingsvraagstukken waren. De inzet van een coach in een later stadium van het programma bleek in gesprekken met de projectcoördinator geen bewuste keuze te zijn, maar ingegeven door het succes van het programma 'de Multiculturele Buurt' dat toendertijd afgerond en geëvalueerd werd. Op basis van de reacties van de projectleiders en de programmacoördinator stellen we vast dat de ondersteuning over het algemeen goed was.

Monitoring

De monitoring van het Oranje Fonds geschiedde door alle betrokken projecten twee keer per jaar te laten rapporteren over de voortgang en resultaten van het project, aan de hand van een vast gestructureerd format. Minimaal één keer per jaar werden alle projecten bezocht om de voortgang nader te bespreken en eventuele knelpunten te signaleren en zo mogelijk op te lossen. De projectleiders waren positief over de manier van monitoring. De houding van het Oranje Fonds en de programmacoördinator werd door velen als kritisch maar tegelijkertijd ook constructief ervaren. Kritische noten op het projectuitvoering werden aangevuld met concrete suggesties voor verbetering. Door deze manier van monitoren werd een eventueel problematisch verloop van projecten vroeg gesignaleerd zodat adequaat bijgestuurd kon worden. In concrete gevallen leidde dit tot bijvoorbeeld tot een doorstart van een project, waarbij de reeds gemaakte kosten voor eigen rekening waren of dat op basis van een advies vanuit het Oranje Fonds een projectleider vervangen is.

Kanttekening bij de monitoring is dat bij aanvang van het programma bij sommige projecten pas na 8 maanden het eerste projectbezoek is afgelegd. Het bleek dat dit bij sommige projecten die kampten met opstartproblemen vrij laat was. Bijsturing in de vroege fase zou wenselijker geweest zijn om het project sneller op de rails te krijgen. Verder bleek de tijdsinvestering van de projectcoördinatie van het programma zodanig groot te zijn dat het moeilijk was het hele programma door één persoon te laten dragen. Dit was er mede de oorzaak van dat de projectcoördinator een paar maanden uitgevallen is. Om de druk op te vangen is extra ondersteuning (120 uur) ingezet door het Oranje Fonds.

Interessant is dat er geen voortijdige uitval van projecten in het programma heeft plaatsgevonden. In vergelijking met andere grootschalige programma's binnen het Oranje Fonds is dit een opvallend resultaat. In bijvoorbeeld het programma de Multiculturele Buurt en stimuleringsprogramma Mentoring is namelijk wel van een aantal projecten voortijdig de financiering stopgezet. Hoewel de programma's in basisopzet overeenkomen heeft elk programma haar eigen unieke knelpunten, waardoor het te ver doorvoert voor dit rapport om hier verder op in te gaan. Volgens de programmacoördinator is de reden dat alle projecten de eindstreep hebben gehaald een goede selectie van projecten waarvan het overgrote deel goede resultaten heeft weten neer te zetten en vervolgsubsidie heeft weten te krijgen. Daarnaast was er ruimte voor projecten om zich te ontwikkelen, wat impliceerde dat er een zekere mate van foutentolerantie was. Dit betekende overigens niet dat projecten overal mee weg kwamen. Een aantal projecten is namelijk tussentijds dringend verzocht om hun zaken op orde te

krijgen wanneer doelstellingen of afspraken structureel niet gehaald of nagekomen werden. Dit heeft in een aantal gevallen geleid tot het tussentijds vervangen van projectleiders.

Conclusies

Concluderend kunnen we stellen dat bij de uitvoering van het programma de doelgroep die projecten van te voren voor ogen hadden over het algemeen goed bereikt werd. Dit was mede dankzij een goede samenwerking met betrokken organisaties die bekend in de wijken waren en een signaleringsfunctie hadden. De vraag blijft daarmee of de écht geïsoleerde vrouwen bereikt zijn, omdat deze groep moeilijk in het vizier blijft te krijgen.

Het aantrekken van vrijwilligers blijkt over het algemeen succesvol te zijn. Vrijwilligers voor langere tijd binden aan het project blijft echter wel een uitdaging. Het Actief betrekken en gebruik maken van hun suggesties ter verbetering van het project blijkt een goede manier te zijn om de commitment te verhogen.

De taaltrajecten verliepen over het algemeen voorspoedig. Vrijwilligers hadden veelal positief contact met de deelnemers waardoor een vertrouwensband ontstond. Deze vertrouwensband zorgde ervoor dat deelnemers de taaltrajecten als een veilige omgeving beschouwden om taal te oefenen. Dit verhoogde hun zelfvertrouwen waardoor de drempel om zelfstandig activiteiten buitenshuis te ondernemen vaak lager werd. Verder was er weinig sprake van uitval onder de deelnemers. Het kleine uitvalpercentage ligt, naast externe redenen, met name aan een gebrek aan motivatie door teleurstelling over de progressie. Door de intensieve begeleiding ontstond er vaak een hechte band. Een keerzijde hiervan is dat trajecten soms te lang voortduren. Het zou dan ook aan te bevelen zijn om als projectleider meer toe zien op het bijtijds af laten bouwen van trajecten. Voor zover dat nog niet in een project gebeurt, zouden tussentijdse evaluaties met het taalkoppel een geschikt moment zijn om dit te bespreken.

De ondersteuning en monitoring van het Oranje Fonds lijken bijgedragen te hebben aan de kwaliteit van het programma. Projecten hebben de kennis, ervaring, kritische blikken en suggesties voor verbetering van het Oranje Fonds en andere ondersteuners zichtbaar gebruikt ter verbetering van het eigen functioneren als projectorganisatie. Wel valt aan te bevelen om projecten in een vroeger stadium te bezoeken om sneller bij te kunnen sturen in de cruciale eerste fase waarin het project op de rails gezet moet worden. Daarnaast zou telefonisch contact in de eerste maanden ook meer inzicht kunnen geven in waar projecten in de beginfase tegen aanlopen. In het vervolgprogramma Taalontmoetingen II is hier overigens aandacht aan besteed.

3.2. Uitkomstevaluatie

Naast de evaluatie van de processen die spelen bij het de uitvoering van het programma Taalontmoetingen hebben we ook gekeken naar de uitkomsten van het programma. Daarvoor is gekeken naar de vraag in hoeverre de vooraf gestelde doelstellingen behaald zijn. In eerste instantie zijn daarvoor de resultaten op projectniveau onderzocht, waarna we vervolgens een koppeling gemaakt hebben naar het programma als geheel. Specifiek richten we ons op:

1. In hoeverre het programma bijgedragen heeft aan de taalontwikkeling van geïsoleerde allochtone vrouwen;
2. In hoeverre het programma bijgedragen heeft aan de maatschappelijke participatie van de deelnemers;
3. In hoeverre binnen de verschillende gemeenten duurzame organisaties zijn ontstaan die geïsoleerde allochtone vrouwen ondersteunen bij taalontwikkeling en maatschappelijke participatie;
4. In hoeverre de financiële besteding van het programma als geheel aansluit bij de behaalde uitkomsten.

3.2.1. Taalontwikkeling

In de meeste projecten werd de taalontwikkeling niet expliciet gemeten of getoetst. Bijna alle projecten rapporteren echter wel dat er bij een groot deel van de deelnemers vooruitgang wat betreft hun taalvaardigheid geboekt is. Dit baseren projectleiders met name op de gesprekken die zij hadden met hun vrijwilligers. Ook gaven projectleiders zelf aan dat zij merkbare vooruitgang zagen bij veel deelnemers op tussentijdse en eindgesprekken. Vaak werd echter wel in termen van bescheiden succesjes gesproken. Een allochtone vrouw die gebrekkig Nederlands spreekt aan het begin van het traject zal aan het eind van het traject zeker niet vloeiend Nederlands spreken. Ook waren er verschillen te vinden in de vooruitgang op taalgebied. Vrouwen op hogere leeftijd hadden over het algemeen meer moeite met het leren van Nederlands dan jongere vrouwen en boekten daardoor minder progressie.

Op basis van de gebruikte bronnen is lastig te achterhalen of de bescheiden resultaten aan de manier van ondersteuning gelegen hebben. Wel dient opgemerkt te worden dat de geboden trajecten vaak een eerste stap waren ter voorbereiding op reguliere taaltrajecten die door bijvoorbeeld onderwijsinstellingen aangeboden werden. Het instapniveau wat betreft de taalbeheersing is daardoor een stuk lager en verbetering zal dan niet snel op korte termijn zichtbaar zijn. Dit suggereert dat de bescheiden progressie die de deelnemers hebben voor

een deel toe te schrijven is aan het feit dat het een doelgroep betreft waarvan pas op langere termijn vast te stellen is of er zichtbare verbetering behaald is.

Verder moet opgemerkt worden dat het binnen de projecten niet alleen maar ging om taalverwerving als middel voor sociale participatie, maar dat ook psychologische barrières om Nederlands te durven spreken een grote rol speelden. Nederlands oefenen in een veilige omgeving had positieve invloed op het zelfvertrouwen van deelnemers waardoor zij ook minder een drempel ervoeren als zij Nederlands in een andere context moesten spreken.

3.2.2. Maatschappelijke participatie

Veel projecten rapporteren dat vrouwen minder geïsoleerd zijn geraakt en vrouwen door hun betere taalbeheersing meer zelfstandig activiteiten ondernemen. Vaak worden dan voorbeelden van individuele gevallen gegeven waaruit dat blijkt. Een Marokkaanse vrouw is nu bijvoorbeeld in staat om zelf naar de dokter te gaan als zij klachten heeft, waar voorheen haar dochter als tolk met haar meeging. Of een Turkse vrouw is vrijwilliger geworden en helpt het taalontmoetingen project in haar gemeente te promoten door potentiële nieuwe deelnemers te benaderen. Deze individuele gevallen geven echter nog weinig inzicht in de verbetering van sociale participatie van geïsoleerde allochtone vrouwen op project- of programmaniveau.

Het is interessant de verschillende reacties van projectleiders naast elkaar te zetten ten aanzien van de vraag in hoeverre projecten denken in staat te zijn om de achterstand van geïsoleerde allochtone vrouwen te verbeteren. Sommige projectleiders beschouwden hun rol als zeer bescheiden in het oplossen van het probleem. Opvallend daarbij is dat het met name de wat grotere gemeenten terughoudend zijn. Dat lijkt ook logisch om dat er in de grotere steden over het algemeen relatief meer allochtone bewoners zijn en daarnaast het lastiger is om grip te krijgen op een groter gebied waar de doelgroep vandaan komt. Met name kleinere projecten hadden de perceptie dat hun project veel vrouwen uit een isolement hadden gehaald. Dit leiden zij af aan het feit dat er na een aantal jaren het project gedraaid te hebben meer moeite gestoken moest worden in het zoeken naar nieuwe deelnemers.

Een indicator die inzicht geeft in hoeverre sociale participatie is toegenomen is de mate van doorstroom van deelnemers naar andere activiteiten. Doorstroom zorgt er voor dat deelnemers actief blijven en de Nederlandse taal gebruiken om mee te doen aan de

Nederlandse maatschappij. Gestreefd werd om elke deelnemster door te laten stromen naar vervolgactiviteiten. Opvallend is dat de doorstroomcijfers verschilden van project tot project, variërend van nog geen 20% tot meer dan 80%. Uit de projectdocumentatie en gesprekken met de projectleiders bleken deze grote variaties een aantal oorzaken te hebben:

- 1) De mogelijkheid om door te stromen. De locatie van het project leek hierbij cruciaal te zijn: zijn er in de buurt mogelijkheden om door te stromen. Deelnemers haken af als ze de hele stad door moeten reizen;
- 2) Oververtegenwoordiging van een selectieve groep waarvan de kans groter dat zij niet doorstromen. Er waren projecten die een relatief hoog percentage oudere deelnemers begeleidden. Wegens gezondheidsproblemen stroomden veel van deze vrouwen niet door naar vervolgactiviteiten.
- 3) De gehanteerde definitie van doorstroom. Wat beschouwd werd als doorstroom was niet altijd duidelijk. Sommige projecten rekenden bijvoorbeeld doorstroom naar vervolgtrajecten binnen de eigen instelling mee, terwijl andere projecten dit niet deden.
- 4) Er was niet altijd duidelijkheid over de status van deelnemers na het traject. Mensen werden uit het oog verloren of er was sprake van een gebrekkige registratie/monitoring

Op basis van de gegevens die projecten verstrekt hebben ligt het gemiddelde doorstroom percentage ruim boven de 50%. Dit is een conservatieve schatting, omdat in een aantal projecten expliciet aangegeven werd dat er weinig zicht is op waar vrouwen terecht komen (zie ook punt 4 hierboven). Op basis van deze doorstroom valt vast te stellen dat maatschappelijke participatie zeker verbeterd is door het programma.

3.2.3. Duurzaamheid

Een belangrijke indicator of welzijnsinstellingen een duurzame projectorganisatie hebben weten neer te zetten is het verkrijgen van vervolgsubsidie nadat de financiering van het Oranje Fonds na drie jaar afgerond is. Op basis van de gegevens uit de schriftelijke rapportages en de interviews heeft een kleine 70% van de projecten vervolgsubsidie weten te

krijgen. Van de overige projecten is nog een aantal in onderhandeling met de gemeente. Bij een aantal projecten is het echter niet gelukt om de duurzaamheid te waarborgen. Op basis van het aantal projecten dat opnieuw financiering heeft weten te krijgen, kunnen we stellen

dat het stimuleren van duurzaamheid binnen het programma Taalontmoetingen succesvol is geweest.

Opvallend is dat veel projecten die een vervolgsubsidie hebben weten te krijgen in afgeslankte vorm voortgezet wordt. In eerste instantie lijkt het verkregen subsidiebedrag hier de bottleneck te zijn: de vervolgsubsidies die projecten veelal ontvangen van de gemeente is in vele gevallen lager dan de financiering van het Oranje Fonds. Echter, bij een aantal projecten is bewust gekozen voor een kleinschaliger vervolgopzet omdat een groot deel van de doelgroep reeds bereikt is in de drie voorgaande jaren, waardoor het moeilijk is om met hetzelfde streefaantal bereikte deelnemers het project voort te zetten (zie ook hoofdstuk 3.1.2).

3.2.4. Financiering

Op basis van de rapportages is het moeilijk eenduidig vast te stellen of de financiële bijdrage die toegekend is aan de projecten goed besteed is. Projecten hebben voor de verkregen financiering veel activiteiten kunnen ontplooiën. Een aantal kleinere gemeenten kwam echter wel in de problemen met de financiering omdat het toegekende budget relatief te laag bleek te zijn ten opzichte van wat G-30 gemeentes ontvingen.

In het licht van de 'hardere' resultaten die projecten geboekt hebben ten aanzien van het aantal bereikte deelnemers en de doorstroom cijfers en dat zo'n 70% van de projecten vervolgsubsidie heeft weten te krijgen, valt op te maken dat er met het verkregen budget veel bereikt is. Ook het feit dat het programma als geheel geen uitval van projecten heeft gekend ondersteunt dit.

Als we kijken naar de totale begroting van het Oranje Fonds, dan bleek de begroting die vooraf opgesteld was niet helemaal sluitend zijn. In eerste instantie was 5 miljoen euro begroot. In 2005 is 1.5 miljoen euro en in 2006 1.3 miljoen extra toegekend door het bestuur. Wanneer we kijken naar hoeveel er vooraf begroot is per project (300.000 euro voor G-30 gemeenten en 150.000 euro voor niet G-30 gemeenten) en dat vergelijken met hoeveel er gemiddeld per project uiteindelijk toegekend is (188.000 euro), dan valt te concluderen dat er per project niet teveel geld is uitgegeven en dat de onderbegroting met name gelegen heeft aan een te lage inschatting van het aantal projecten dat in het programma toegelaten zou worden. Overigens merkte de programmacoördinator op dat er in een aantal projecten meer

gedaan had kunnen worden wanneer deze projecten zich iets minder bescheiden op hadden gesteld ten aanzien van de financiële ruimte die zij in hun project hadden.

3.2.5. Conclusies

Concluderend kunnen we stellen dat ten aanzien van de uitkomsten van het programma als geheel wat betreft taalontwikkeling bij geïsoleerde allochtone vrouwen een taaltraject, zoals die door de afzonderlijke projecten opgezet is, een eerste stap in de goede richting is om het Nederlands onder de knie te krijgen. Het feit dat ruim de helft van de deelnemers doorstroomt naar vervolgvacatures waarborgt de ontwikkeling van taalvaardigheid op langere termijn. Daarnaast zorgt deze doorstroom ervoor dat vrouwen actief blijven en participatie in de buurt/wijk/gemeente vergroot wordt. Echter, meer inzicht in de doorstroom zou verbeterd kunnen worden als projecten meer aandacht besteden aan het monitoren en registreren van waar deelnemers terecht komen. Veel projecten verliezen een deel van de deelnemers uit het oog na het beëindigen van het traject.

Projecten blijken over het algemeen een duurzame organisatie opgebouwd te hebben. Dit blijkt uit het hoge percentage projecten dat vervolgsubsidie heeft weten te krijgen. Hierbij moet opgemerkt worden deze projecten vaak wel in afgeslankte vorm voortgezet worden. Gezien de behaalde resultaten en het feit dat er geen projecten voortijdig uitgevallen zijn, valt op te maken dat er met het verkregen budget veel bereikt is. Een aantal kleinere gemeenten kwam echter wel in de problemen met de financiering omdat het toegekende budget relatief te laag bleek te zijn ten opzichte van wat G-30 gemeentes ontvingen. Om te voorkomen dat dit opnieuw zou gebeuren is in het vervolgprogramma Taalontmoetingen II de budgettering aangepast. Daarnaast wordt er ook elk jaar een financiële rapportage van de projectleiders gevraagd om meer zicht op de uitgaven te krijgen.

3.3. Analyse van succes- en faalfactoren

Naar aanleiding van de evaluatie van het verloop en de resultaten van het programma en de afzonderlijke projecten is een aantal succes- en faalfactoren geformuleerd. Op basis van de interviews met de projectleiders en programmacoördinator en de schriftelijke rapportages hebben we een aantal factoren gedestilleerd die cruciaal lijken voor het succesvol neerzetten van een projectorganisatie. Hierbij hebben we onderscheid gemaakt naar een aantal niveaus waarop deze factoren spelen:

1. koppelniveau: tussen vrijwilliger en deelnemer. Welke rol speelt de vrijwilliger om een taalontmoetingstraject tot een succesvol einde te brengen?
2. Projectniveau. Hier gaat het om de activiteiten en invloed van de projectleider/ projectorganisatie/ samenwerkende organisaties
3. Programmaniveau. Hier gaat het om de activiteiten en invloed van het Oranje Fonds en de ondersteunende partijen

Opgemerkt moet worden dat zijdelings een aantal van deze succes- en faalfactoren al eerder in deze rapportage zijn genoemd.

3.3.1. Succes- en faalfactoren op koppelniveau

1. *Motivatie deelnemer*

Een cruciale factor voor het slagen van een traject lijkt de motivatie van de deelnemer. Niet-gemotiveerde deelnemers blijken afspraken niet na te komen, waardoor in de ergste gevallen trajecten voortijdig afgebroken worden.

2. *Realistische verwachtingen*

Realistische verwachtingen hebben over de taalontwikkeling lijkt zowel voor deelnemers als vrijwilligers een belangrijke factor te zijn. Te hoge verwachtingen ten aanzien van het niveau dat nagestreefd wordt, blijkt vaak de motivatie ongunstig te beïnvloeden.

3. *Omstandigheden/ omgeving*

Deelnemers met lichamelijke klachten zijn minder mobiel waardoor zelfredzaamheid en participatie bemoeilijkt wordt. Deelnemer met psychische klachten doen een groot appel op de vrijwilligers wat betreft ondersteuning. Bij multiproblematiek is de kans op voortijdig afbreken van een traject groter. Wat betreft de omgeving is het belangrijk dat de partner van de deelnemer het traject

ondersteund. Daarnaast is het belangrijk dat het koppel niet teveel afgeleid wordt tijdens hun taallessen. Kinderen die constant aandacht vroegen bleken een belemmering te vormen tijdens 1-op-1 taallessen bij de deelnemers thuis.

4. *Flexibiliteit van de vrijwilliger*

Vrijwilligers die niet star vasthouden aan het lesmateriaal dat voorhanden is, maar vooral het materiaal toespitsen op de behoeften van deelnemer behalen, meer succes.

5. *Openheid en effectief omgaan met culturele verschillen*

Begrip en geduld voor de positie van allochtone vrouwen bleken een belangrijke voorwaarde voor succes. De kans om zo een vertrouwensband op te bouwen werd daardoor hoger.

3.3.2. Succes- en faalfactoren op projectniveau

1. *Kwaliteit projectleiders*

Een project valt of staat met een projectleider die kundig en ervaren is. De projectleider is iemand die onder meer in staat is om een goede projectorganisatie neer te zetten, vrijwilligers kan aantrekken en committeren aan het project, deelnemers aantrekken die passen binnen de projectdoelen en iemand die kennis en ervaring van samenwerkingspartners kan verbinden aan het project.

2. *Continuïteit in de projectleiding en uitvoering.*

Projecten die een aantal keren van projectleider wisselen, verliezen steeds opgebouwde kennis en ervaring. Hierdoor wordt veel tijd en energie gestoken in het inwerken van nieuwe projectleiders, wat ten koste gaat van andere activiteiten. Uit de gegevens van het aantal bereikte deelnemers valt een trend af te leiden dat hoe minder er sprake is van wisseling van projectleiding, hoe hoger het aantal taaltrajecten binnen het project.

3. *Aanwezige kennis en vaardigheden om te werken in een multiculturele context*

Kennis en ervaring vergemakkelijkt de tijd die het kost om een projectorganisatie op te zetten en een weg te vinden naar de doelgroep.

4. *Goede samenwerkingsovereenkomst met betrokken partijen*

Samenwerking met professionele samenwerkingspartners die kennis, ervaring en toegang tot potentiële deelnemers en vrijwilligers hebben, vergemakkelijkt het opzetten van een gedegen projectorganisatie omdat taken gedelegeerd kunnen worden.

5. *Goede contacten gemeente.*

Frequent en goed contact met gemeentelijke instanties in een vroege fase van het project lijkt de sleutel tot het verkrijgen van vervolgsubsidie. Uit de rapportages valt op te maken dat gebrekkig of moeizaam contact met de gemeente in een vroeg stadium het verkrijgen van subsidies bemoeilijkt.

Opgemerkt moet worden dat er ook een aantal externe omstandigheden invloed gehad hebben op de projectuitvoering. De meest bepalende externe factor is de nieuwe wet inburgering geweest, die op 1 januari 2007 in werking getreden is. Deze nieuwe wet heeft bij een aantal projecten voor uitval van deelnemers gezorgd. Het taaltraject vanuit de organisatie werden namelijk afgebroken worden omdat deelnemers moesten instromen in het inburgeringstraject .

3.3.3. Succes- en faalfactoren op programmaniveau

1. *Selectie van projecten*

De criteria om financiering van het Oranje Fonds te krijgen waren vrij streng waardoor alleen projecten toegelaten werden die konden aantonen dat zij potentie hadden om een kwalitatief goed project neer te zetten. De constatering dat geen enkel project tussentijds is uitgevallen onderstreept dit.

2. *Ondersteuning*

Het aanbieden van professionele trainingen, de inspiratiedagen, de uitjes voor de vrijwilligers en deelnemers en de coaching door van de Bunt bieden meerwaarde voor de professionalisering, kennisdeling en verbondenheid binnen en tussen projecten.

3. *Monitoring*

De monitoring van het Oranje Fonds heeft bijgedragen aan de kwaliteit van het programma. Projecten hebben de kennis, ervaring, kritische blikken en suggesties voor verbetering zichtbaar gebruikt ter verbetering van het eigen functioneren als projectorganisatie.

4. *Inzet projectcoördinatie*

De volledige coördinatie van het programma Taalontmoetingen leek moeilijk door één persoon gedaan te kunnen worden wat mede oorzaak was voor het tijdelijk uitvallen van de programmacoördinator.

5. *Financiering*

Een aantal kleinere gemeenten kwam echter wel in de problemen met de financiering omdat het toegekende budget relatief te laag bleek te zijn ten opzichte van wat G-30 gemeentes ontvingen.

H4. Algemene conclusie

Het Oranje Fonds heeft met het programma Taalontmoetingen een groot meerjarig programma opgezet dat organisaties een stimulans biedt om geïsoleerde allochtone vrouwen te ondersteunen bij taalverwerving en maatschappelijke participatie. Laagdrempelige taalontmoetingen, hetzij thuis, hetzij op een locatie in de buurt, zijn hierbij het middel. Dit rapport beschrijft het evaluatietraject dat het ISW in opdracht van het Oranje Fonds uitgevoerd heeft. Concreet hebben we op basis van bestudering van schriftelijke rapportages en interviews met projectleiders, de programmacoördinator en de directeur van het van Oranje Fonds een evaluatie van de projecten en het programma als geheel uitgevoerd.

Op basis van de evaluatie kunnen we concluderen dat het programma Taalontmoetingen een geslaagd programma is geweest. De financiële en inhoudelijke ondersteuning van het Oranje Fonds boden de instellingen de mogelijkheid om in drie jaar een goede projectorganisatie neer te zetten. Alle projecten hebben gedurende drie jaar lang een omvangrijke groep geïsoleerde allochtone vrouwen weten te bereiken. Het positieve contact met de vrijwilligers in combinatie met het gebruik van gedegen taalverwervingsmethodieken die, waar nodig individueel, toegespitst konden worden op de deelnemster, hebben veel vrouwen gestimuleerd met meer zelfvertrouwen te participeren in hun buurt/wijk/gemeente. Het feit dat een groot deel van de deelnemers doorstroomt naar vervolgttrajecten en andere activiteiten onderstreept deze conclusie. De vraag of de écht geïsoleerde allochtone vrouw bereikt is blijft een belangrijk aandachtspunt, zeker omdat niet duidelijk is of projecten deze doelgroep in het vizier heeft gehad. Juist deze groep zou gebaat zijn met een taalontmoetingstraject.

Door projecten al vanaf het eerste stadium de duurzaamheid van hun project te laten waarborgen heeft bijna driekwart van de projecten voort kunnen bestaan door vervolgsubsidies. Intentieverklaringen van de gemeente, welke een voorwaarde waren om een financiële bijdrage van het Oranje Fonds te krijgen, bleken daar slechts een eerste stap in te zijn. Regelmatig contact en ambtenaren actief betrekken bij het project gedurende de hele periode bleek de sleutel te zijn voor een soepele overgang.

Het Oranje Fonds heeft inmiddels een vervolgprogramma Taalontmoetingen II gestart waarin diverse elementen worden aangepast op basis van de ervaringen van het eerste programma.

Een aantal bevindingen uit onze evaluatie ten aanzien van de aandachtspunten onderstrepen de noodzaak voor deze aanpassingen. Zo zal de hoogte van de bijdrage per gemeente worden vastgesteld en zal het aanbod aan training en coaching voor projecten meer gestructureerd worden. Door de opgedane kennis en ervaring van het eerste programma is de kans groot dat de opstartfase van het tweede programma anders zal verlopen. Het is dan ook interessant om uitkomsten van het eerste programma te vergelijken met het verloop van het tweede programma om na te gaan of de aanpassingen geleid hebben tot concrete verbeteringen van het programma.

Bijlagen

Bijlage 1: Interviewschema projectleiders

Problematiek en doelstelling

- Vanuit welke problematiek is het project gestart?
- Wat was het doel van uw project?

Betrokkenen

- Wie waren de betrokken partijen binnen het project?
- Hoe was de rolverdeling tussen deze partijen?

Planning

- Wanneer is een project gestart?
- Wanneer is het project beëindigd?
- Hoe verliep de opstart van uw project?
- Is het project volgens planning verlopen?

Doelgroep

- Wat was de doelgroep van het project?
- Hoe is de doelgroep bereikt?
- Kunt u succes- en faalfactoren noemen voor het bereiken van de doelgroep?
- Hoeveel personen heeft het project uiteindelijk bereikt? Wat was de ambitie?
- Waren er ook deelnemers die niet tot de oorspronkelijke doelgroep behoorden? Zo ja, wie en hoeveel?
- Hoe zijn de vrijwilligers aangetrokken?
- Kunt u succes- en faalfactoren noemen voor het werven van vrijwilligers?
- Hoeveel vrijwilligers heeft u uiteindelijk bereikt? Wat als de ambitie?

Proces

- Uit welke activiteiten bestond het project?
- Hoe is het project verlopen?
 - o Wat ging goed?
 - o Waar lagen knelpunten?
- Hoe verliep de interactie tussen de vrijwilligers en de deelnemers?
- Wat ging in deze interactie goed en wat minder?
- Hoe verliep de samenwerking tussen de betrokken praktijkpartners en hoe werd er gecommuniceerd?
- Hoe is de ondersteuning door het Oranje fonds ervaren?
- Hoe is de monitoring door Oranje fonds ervaren?
- Wat vond u van het trainingsaanbod?
- Wat vond u van de coaching?

Resultaten

- In hoeverre heeft uw project bijgedragen aan de taalontwikkeling van de deelnemers?
- In hoeverre heeft uw project bijgedragen aan de maatschappelijke participatie van de deelnemers?
- Hoeveel van de deelnemers zijn doorgestroomd naar andere activiteiten? Naar welke activiteiten?
- Zijn er voldoende mogelijkheden voor deelnemers om door te stromen?
- Waren er onverwachte positieve en/of negatieve nevenuitkomsten uit het project? Zo ja, welke?
- Was de begroting sluitend? Zo nee, wat was hier de oorzaak van?
- Waren er factoren buiten het project van invloed op de resultaten? (U kunt hierbij denken aan vernieuwde regelgeving, andere projecten die tegelijkertijd werden uitgevoerd etc.)
- Hoe waren de reacties van de bereikte doelgroep op het project?
- Hoe waren de reacties van de vrijwilligers op het project?
- Hoe is er door de omgeving (media et cetera) gereageerd op uw project?
- Vindt u dat uw project heeft bijgedragen aan de algehele doelstellingen van het Oranje Fonds?
- Vindt er voortzetting van het project plaats zonder de bijdrage van het Oranje Fonds?

Bijlage 2: Interviewschema programma-coördinator (Mirjam Lammers)

Aanloop

- Waarom is het taalontmoetingen programma opgezet?
 - o Wie nam het initiatief?
- Vanuit welke doelstellingen is het programma gestart?
- Wat waren de selectiecriteria voor de deelnemende organisaties?
 - o Hoe is de financiële bijdrage bepaald per aanvraag?
- Wie waren betrokken bij deze selectie?
- Is het programma volgens planning gestart?

Proces

Start

- Welke kennis werd er meegegeven aan de organisaties?
- Hoe verliep de eerste projectfase?
- Projecten verschilden in startdatum (2005-2007), wat was de reden daarvoor?

Verloop projecten

- Is het programma volgens planning verlopen?
- Wat liep succesvol?
 - o Wat waren de redenen voor deze successen?
- Wat waren de knelpunten
 - o is er geprobeerd iets aan deze knelpunten te doen?
 - Zo ja, op welke manier?
 - Zo nee, waarom niet?
- Zijn er projecten gestopt? Op welke gronden is besloten om de bijdrage stop te zetten?

Monitoring

- Hoe verliep de monitoring van deelnemende projecten door het Oranje Fonds?
- Hoe was de kwaliteit van de tussentijdse evaluaties?
- Was er terugkoppeling van de rapportages?
- Bent u tevreden met deze manier van evalueren?
 - o Zo nee, hoe zou het beter kunnen?

Ondersteuning

- Welke ondersteuning bood het oranjefonds
 - o aan de projecten
 - o aan u als programma-coördinator

Uitkomsten

Wat zijn de belangrijkste resultaten van het programma als geheel?

- In hoeverre heeft het programma bijgedragen aan de taalontwikkeling?
 - o Waar leidt u dat uit af?
- In hoeverre heeft het programma bijgedragen aan de maatschappelijke participatie?
 - o Waar leidt u dat uit af?
- In hoeverre zijn binnen de verschillende gemeenten duurzame organisaties ontstaan die geïsoleerde vrouwen ondersteunen bij taalverwerving en maatschappelijke participatie?
 - o Waar leidt u dat uit af?

Financiën

- Hoe is het budget per project bepaald?
- Was de begroting sluitend?

Bijlage 3: Interviewschema directeur Oranje Fonds (Ronald v/d Giessen)

Aanloop

- Wat was de aanleiding om het programma Taalontmoetingen op te zetten?
 - o Wie nam het initiatief?
 - o Hoe is de besluitvorming in zijn werk gegaan?
 - o Was er voldoende draagvlak vanuit het bestuur?
- Op welke manieren sluit dit programma aan bij de missie van het Oranje Fonds?
 - o Inbedding: verhouding ten aanzien van de andere programma's?

Proces

- Wie werden ingelicht over de voortgang van het programma
- Hoe werd de directie op de hoogte gehouden van de voortgang?
- In hoeverre is er bijgestuurd door de directie
 - o Op welke vlakken?

Uitkomsten

- Vindt u het programma succesvol?
 - o Waar leidt u dat uit af?
- Wat ziet u als concrete opbrengsten van het programma?
- Waren er ook aspecten volgens u beter hadden gekund?
 - o Welke?
- Op basis waarvan is besloten om een nieuw taalontmoetingen programma op te zetten?

Financiën

- Hoe is het budget voor het programma bepaald?
- Waarom is er besloten om extra geld toe te kennen?